

Ірина ПЄША

директор Державного інституту сімейної

та молодіжної політики

канд. пед. наук

УЧАСТЬ МОЛОДІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Активна участь молодих людей в ухваленні рішень і діяльності на місцевому рівні має дуже важливе значення, оскільки йдеться про побудову демократичного, солідарного і процвітаючого суспільства. Молодіжна участь – це надання можливості молодим людям впливати на питання, які стосуються їхнього життя, через участь у прийнятті рішень або через особисту діяльність.

Участь молоді (youth participation) – залучення молоді до відповідальних, складних дій, що відповідають її справжнім потребам, можливостям для планування та/або прийняття рішень, при цьому зачіпають інші сфери її діяльності та справляють вплив на інші цільові групи (Національна комісія з ресурсів для молоді в США, 1975 р.).

Переглянута Європейська Хартія участі молодих людей у місцевому та регіональному житті дає наступне визначення: «Участь та активне громадянство означають мати право, засоби, простір, можливості і, якщо необхідно, підтримку в участі та впливі на прийняття рішень, а також означає участь в різних заходах та процесах з метою побудови кращого суспільства» [4]. Активна участь означає вплив та відповідальність за рішення, дії, що впливають на життя молодих людей або просто є важливими для них.

Визначене Хартією поняття участі також свідчить про зміну підходу до молодих людей та до залучення молоді до громадського життя. Молодь не розглядається як група, яка потребує захисту та допомоги (проблемний підхід), або як об'єкт втручання дорослих, або об'єкт молодіжної політики. Під поняттям «молодь» розуміються активні учасники життя суспільства чи організацій, партнери з великим потенціалом, сповнені сил й талантів.

Одним з головних принципів державної молодіжної політики України є «сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства» [6]. Концепцією Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 рр., розробленої на підставі наукового аналізу стану і проблем розвитку української молоді та основних програмних вимог Стратегії розвитку державної молодіжної політики України на період до 2020 року, Хартії основних прав Євросоюзу, Європейського пакту в інтересах молоді, Молодіжної стратегії Європейського Союзу та інших міжнародних документів, одним з пріоритетних напрямів визначено розвиток громадянської активності молоді.

Ратифікація Україною у 2014 році Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування [7] спрямована на формування громадянської активності населення, в тому числі і молоді. Протоколом передбачено забезпечення кожному громадянину права участі у справах місцевого органу влади та законодавче забезпечення державою засобів, що сприяють здійсненню цього права. Україна як сторона, що ратифікувала Протокол, має запровадити законодавчі механізми участі зацікавлених осіб у справах місцевого органу виконавчої влади, що сприятиме розширенню можливостей впливу молодих людей на прийняття рішень органів місцевого самоврядування.

Проте треба розрізняти поняття участь молоді та залучення. Участь молоді означає мати право, засоби, простір, можливості і, якщо необхідно, підтримку впливати на прийняття рішень, що впливають на життя молодих людей та нести відповідальність за прийняті рішення і дії. На відміну від участі, залучення молоді – це включення молоді до життя громади, регіону, країни у сферах, які впливають на її життя. Залучення не є участю, адже воно не обов'язково дає можливість впливати на рішення щодо розподілу ресурсів та вибору пріоритетів [8]. Часто відбувається заміна цих понять і залучення молоді презентується як молодіжна участь.

Безпосередній вплив на прийняття рішень, що стосуються молодіжного і громадського життя, здійснюють молоді люди, які працюють у органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування.

Результати опитування молоді 2017 року засвідчують, що для 21 % молодих людей професія державного службовця є привабливою і посідає п'яте місце за рейтингом професій, що дають можливість досягти успіху у житті (22 %). Вище за потенціалом, на думку молодих людей, є такі професії, як: бізнесмен або підприємець, юрист, спеціаліст програмного забезпечення і комп'ютерної техніки та лікар [2].

На жаль, в останні роки не публікується офіційна статистика щодо представництва молоді на державній службі. Офіційні дані опубліковані лише на початок 2015 року: на державній службі перебувало 46,7 % молодих жінок віком до 35 років (серед загальної кількості жінок держслужбовців) та 44,0 % молодих чоловіків (серед загальної кількості чоловіків держслужбовців). Залучення молоді до роботи в органах місцевого самоврядування було суттєво нижчим 27,2 % жінок віком до 35 років (від загальної кількості жінок в органах місцевого самоврядування) та 21,7 % молодих чоловіків (від загальної кількості чоловіків відповідно) [8].

Проведення реформ в Україні потребує суттєвого оновлення інституту державної служби, формування якісно нового кадрового потенціалу, що можливе за умови запровадження системи підготовки та залучення молоді до роботи на державній службі.

Однією із важливих функцій громадянського суспільства є стримування представників органів влади у намаганні розширювати свої повноваження і вплив на прийняття рішень. На даний час залучення молодих людей до процесів громадянського контролю за діями органів влади різного рівня є помірним. Значна частина молоді не відчуває себе здатною вплинути на ті події та процеси, що відбуваються.

Так, за результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2018» 23,0 % молодих людей вважають, що повною або певною мірою можуть вплинути на те, що відбувається у населеному пункті, в якому вони проживають [3]. Більшість молодих людей негативно оцінюють можливості власного впливу на ситуацію у громаді: 38,5 % вважають, що можуть впливати «незначною мірою», 34,4 % заперечують таку можливість (рис. 1).

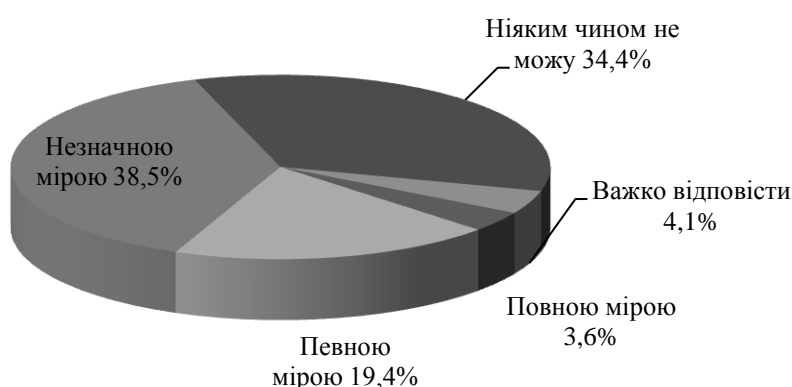

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, якою мірою Ви можете вплинути на те, що відбувається у вашому населеному пункті?» (серед усіх респондентів/-ок, N=2001), %

Джерело: за даними загальноукраїнського соціологічного дослідження «Молодь України – 2018».

Більше половини молодих людей (55,6 %) вважає, що місцева влада не враховує думку молоді при ухваленні рішень, що стосуються розвитку громади [3]. З них 26,2 % під час опитування у перше почули, що думка молоді має враховуватися місцевою владою при прийнятті рішень (рис. 2). Це засвідчує низький рівень політичної обізнаності та недостатній рівень інформування молоді, щодо процесів, які відбуваються, їхніх прав та можливостей участі в них.

Європейською хартією участі молоді в місцевому та регіональному житті звертається увага на те, що для забезпечення участі молодих людей у прийнятті рішень повинні бути створені певні структури, яким повинна надаватися підтримка, – це молодіжні парламенти, молодіжні ради, молодіжні форуми тощо [4]. Вони можуть мати різні форми, в залежності від потреб молодих людей і зацікавленості влади. Українською важливо, щоб ці структури були гнучкими і могли змінюватися в залежності від потреб і уявлень залучених до їх діяльності молодих людей. У всі структури повинні бути включені представники молоді, що мають різне походження і різну життєву ситуацію.

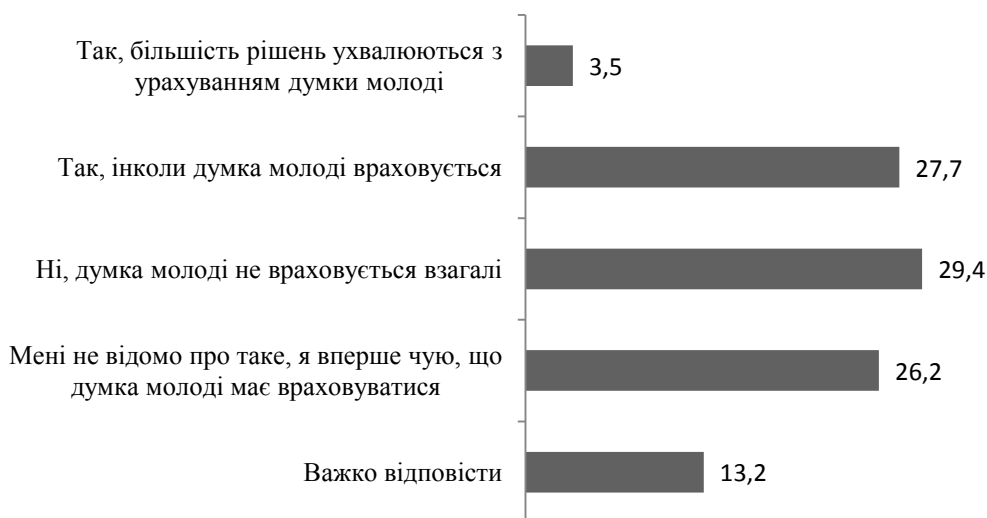

Рис 2. Розподіл відповідей на запитання «Чи враховує місцева влада, на Ваш погляд, думку молоді при ухваленні рішень, що стосуються розвитку громади?» (серед усіх респондентів/-ок, N=2001), %

Джерело: за даними загальноукраїнського соціологічного дослідження «Молодь України – 2018».

З метою залучення молоді до прийняття управлінських рішень з молодіжної проблематики та здійснення контролю за їх виконанням на регіональному рівні в Україні діють консультативно-дорадчі органи та громадські ради з питань молодіжної політики, органи молодіжного та студентського самоврядування.

За результатами опитування спеціалістів структурних підрозділів, які реалізують молодіжну політику [1], в областях впроваджено такі форми молодіжного представництва, які молодіжні ради, студентські ради або студентські парламенти, координаційні ради/ради з питань молодіжної політики. Також представництво молоді у ряді областей представлено громадськими радами, радами трудової молоді, координаційними радами з питань патріотичного виховання молоді, молодіжною колегією.

Діяльність молодіжних представницьких органів спрямована на розробку молодіжних цільових програм; обговорення нормативно-правових документів у молодіжній сфері; розгляд актуальних молодіжних проблем і пошук шляхів їх вирішення; надання підтримки молодіжним ініціативам; проведення конкурсу проектів громадських організацій тощо.

В той же час практика роботи консультативно-дорадчих молодіжних органів є досить обмеженою, про що свідчать результати соціологічного дослідження «Молодь України – 2017»: лише 14,2 % молоді підтвердило функціонування при місцевих органах влади їхнього населеного пункту молодіжних консультативно-дорадчих органів. Серед них вважали що такі органи активно функціонують лише 3,3 %, в той же час 10,9 % вважали їх діяльність формальною [2].

За результатами опитування молоді 2018 року знають про існування молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні 21,4 % молодих людей, а близько 2 % беруть або брали участь у їхній роботі (табл.).

Таблиця

Розподіл відповідей на запитання «Чи знаєте Ви про існування молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні та про їх діяльність?»
(серед усіх респондентів/-ок, N=2001), %

Варіанти відповіді	Відсоток від загальної кількості респондентів
Я є активним членом	0,5
Іноді беру активну участь	0,8
Зараз я не член, але раніше брав активну участь	0,6
Дізнаюся про їхню діяльність із засобів масової інформації, але не беру участь	8,0
Тільки знаю, що такі існують	23,4
Ні, не знаю	64,6
<i>Важко відповісти</i>	2,2

Молоді люди вказують на неналежний рівень інформування про діяльність молодіжних консультативно-дорадчих органів та успішних практик їхньої роботи (34,9 %) та низький рівень участі та зацікавленості молоді їхньої діяльності (28,5 %). Обмежують, на думку молоді, діяльність органів молодіжного представництва також формальність їхньої роботи – «деякі дорадчі органи існують лише на папері» (16,5 %), відсутність підтримки (ігнорування) з боку органів влади та місцевого самоврядування (13,2 %), відсутність законодавчо закріплених прав і інструментів діяльності дорадчих органів (11,7 %) (рис. 4).

Сума відповідей не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/-ки могли обрати декілька відповідей.

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання «Які, на Ваш погляд, найбільші проблеми та обмеження існують зараз для молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні»
(серед усіх респондентів/-ок, N=2001), %

Джерело: за даними загальноукраїнського соціологічного дослідження «Молодь України – 2018».

На думку молодих людей, сприяти розвитку органів молодіжного представництва та ефективності їхньої роботи має підвищення рівня зацікавленості та активної участі молодих людей у роботі дорадчих органів (32,4 %), проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з представниками органів влади та місцевого самоврядування (32,1 %). Також є потреба у фінансовому забезпеченні їхньої діяльності (23,3 %), ухваленні відповідного законодавства (22,8 %), та поширенні кращих практик роботи (19,6 %).

Враховуючи ефективність і доцільність залучення молоді до ухвалення рішень що стосуються молодіжних питань і розвитку громади, одним із напрямів молодіжної політики має стати формування органів молодіжного представництва та механізмів взаємодії органів виконавчої влади та молоді, активного залучення молоді до життя громади.

Активізація молодіжної участі, з одного боку, виступає основою розвитку громадянського суспільства, з іншого – є формою навчання молоді демократії. Основними складовими молодіжної політики, орієнтованими на активне залучення молоді до прийняття рішень є:

- дієве молодіжне самоуправління, що передбачає законодавчо-нормативне врегулювання і створення умов розвитку і ефективної діяльності різних форм молодіжного представництва на різних рівнях: національному, регіональному та місцевому;
- консолідація суспільно активної молоді шляхом формування мережі молодіжних центрів/молодіжних просторів, підтримки діяльності молодіжних громадських організацій і об'єднань;
- підготовка молодих людей до громадянсько-активної діяльності, підтримка та розвиток молодіжного лідерства;
- правова та демократична освіта української молоді щодо демократичних прав і свобод шляхом неформальної освіти та обміну досвіду щодо кращих практик молодіжної участі;
- запит держави на молодіжну активність через популяризацію ролі та важливості молодіжної участі та діяльності інститутів громадянського суспільства.

Проте не варто вважати, що розвиток громадянського суспільства та формування активної громадянської позиції – це лише наслідок державної політики або діяльності міжнародних фондів підтримки демократії в Україні. Насправді це – результат роботи активних людей, які бажають змін на краще та які не збираються чекати, коли держава вирішить їхні проблеми за них. Такі люди починають шукати вирішення проблеми власними силами, вони мобілізують найближче оточення навколо себе, підштовхують людей до здійснення важливого кроку – прийняття спільного самостійного рішення щодо локальної проблеми, яка існує [5].

Список використаних джерел

1. Експертне опитування «Інститути громадянського суспільства», ДУ «Державний інститут сімейного та молодіжної політики», 2016 р.
2. Молодь України – 2017 / Результати соціологічного дослідження. – Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. – 72 с.
3. Молодь України – 2018 / Результати репрезентативного соціологічного дослідження. – К. : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. – 72 с.
4. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/168071b58f>.
5. Пожидаєв Є. О. Молодіжний чинник у становленні громадянського суспільства в Україні: аналітична записка. – Стратегічні пріоритети № 3(12). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior_12/16.pdf.
6. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15 груд. 1992 р. № 2859-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
7. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : закон України від 2 верес. 2014 р. № 1664-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1664-18>.
8. Участь молоді у процесах реформування держави : щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики ; [редкол. : Жданов І. О., гол. ред. коллег., Ярема О. Й. та ін.]. – К., 2018. – 100 с.